

Csáky Zoltán

NYOMOMBAN KÉK FARKASOK

*- Besúgók, ügynökök, informátorok. A „Costică” 2215. számú
megfigyelési és követési dosszié titkai -*

*Be kell látnunk:
Ha kérdeznek, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.*

*A kapuk mögül ebek viczorognak,
az ablakokból kiköpdösnek
és röhögnek.
Száz közbiztonsági gócpont
adja ki az elfogatási parancsot.
Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhöz,
súlyos, vérező kövek,
de néha röppen sóhaj is,
szeretet is, rózsza is.*

*És este a tűzhely mellett,
vagy szuronyos zsandárok között
hátrakötött kézzel,
mégis mondogatni kell
a fellebbezhetetlen,
sziklakemény,
erősítő,
vigasztaló
igét:*

*Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak,*

*zsidóknak és rómaiaknak,
egyformán szolgálni
nem lehet.*

(Dsida Jenő: Tekintet nélkül, 1928)

2014. június, Kolozsvár. A 45 éve végzett magyar szakos bölcsész-hallgatók találkozója a Marianumban. A fiúkat felismerem: Zsolt, aki bejáratta velünk Kalotaszeget, a sztánai Varjúvárat; a Küküllő mentéről származó Laji, most is jó bort hozott; Jenci, akivel együtt statisztászkodtunk a Sétatéri színházban. És a lányok: a kitűnő versmondó Márta; a most is tanáros külsejű Judit, és a nagy összehozó Ilus, meg a többiek... Csoportvezető tanárunk, a folklorista Mitruy Miklós most is elénekelteti velünk kedvenc dalát: „Óh, mely sok hal terem az nagy Balatonban, hahahaha-ha-ha-ha...” – múltidézés, közös fotó, és megígérjük, hogy 5 év múlva újra itt!

Délután Emővel Dicsőszentmártonba megyünk, a helybéliek kedves invitálásának teszünk eleget, könyvbemutató dedikálással, és persze a *Hagymakupolás honfoglalás* rövidített változatának levetítése – a közönség soraiból érkező reakciókból ítélve: ma is aktuális a második bécsi döntés után Dél-Erdélyben maradt, Kis-Küküllő menti városban. Másnap, visszatérve Kolozsvárra, kávézás közben ismerős arcok, Kántor Lajos, akin nem látszik az idő vasfoga, Kötő Jóska, aki mellett asszisztenskedtem, mikor irodalmi titkár volt a színházban, és persze a Bulgakov nyüzsgő diákközönsége. Estére megbeszéltem találkozót X. G.-vel, akivel együtt riport- és portréfilmeket forgattunk a '70-es években a bukaresti magyar adásnak, majd később a Duna Tv-nek is. Rákóczi úti (ma Grigorescu) szép villa, a kertben két dzsip, az egyik *oldtimer*, gazdája büszke rá. Beszélgetünk valamiről. Whisky, jó vacsora, nagy borozgatás. G. meglepően hamar üríti ki a poharát. Nem ilyennek ismertem. Már nem emlékszem, milyen apropóból, de hirtelen feláll és megmutatja a lakásban megtalált lehallgatókészülék helyét. Egyre kínosabb lesz számunkra a beszélgetés, hiszen mi nem hoztuk elő, nem feszegettük a nyilvánosságra került szekus besugárások, dossziék ügyét. G. még mindig magyarázkodik. Búcsúzáskor megkér, hogy támogassam ötleteit – az MTVA-ban én veszem át dokumentumfilmjeit –, többet szeretne forgatni. Megígérem, hiszen igényes, szépérzékű operatőr. Neve van a szakmában.

43 évnyi tv-s, rádiós újságírói pályámon két televízió indulásánál, alapításánál: a bukaresti magyar adásnál és a Duna Televíziónál voltam jelen. 1985. január 12-én, hétfőn, amikor Marosvásárhelyről elutaztam Bukarestbe levezetni az adást Józsa Erikával együtt, kollégáim azzal fogadtak: miért jöttél, a pénteki német nyelvű műsor sem került képernyőre, beszüntették. Magyar adás sem lesz. A diktátor intézkedésének azóta sem került elő írásos nyoma, bizonyítéka. 30 esztendővel később, 2015. január 12-én, hétfőn a sminkszobából a Kívánságkosár stúdiójába igyekeztem, adásmenettel a kezemben, amikor megállított a szerkesztő: – Zoli, jól vagy? – Jól vagyok, miért ne lennék? – Hát csak éppen nem vezetheted le a műsort, mert Szabó László Zsolt vezérigazgató most nem írta alá a szerződésedet. – Nem baj, majd aláírja. – Sajnos, nem fogja aláírni, már felkértük Klement Zolit a helyettesítésedre. – Felmentem a szerkesztőségi szobámba, kipakoltam jegyzeteimet az asztalfiókból, majd kiléptem a Kunigunda utcai épület kapuján.

Ennyi volt? Ennyi volt. Tévém, életem.

Van valami sorsszerű a két dátumban? Nem tudom. De sok a hasonló közös vonás a két közösségi, szellemi műhely létrejöttében, küldetésében, közösségteremtő műsoraikban, az alkotók ragaszkodásában nézőikhez: az erdélyi, illetve az összmagyarsághoz.

Az 1969-ben létrejött¹ bukaresti magyar tv-adás szellemi fellegvára volt a romániai magyarságnak. Megjelenése új korszakot nyitott az akkor másfél milliós közösség gondolkodásában, látásmódjában. Ez az adás ébresztette rá a közösségi kapcsolatokban, kommunikációban egymástól távol lévő bánási, szilágysági, máramarosszigeti, valamint székelyföldi magyarságot, tudatosította bennük, hogy összetartoznak, összetartozunk.

A Duna Televízió pedig, melynek létét már születésének pillanatában megkérdőjelezték, majd a politikai osztozkodásban felszámolni, beolvasztani, megszüntetni akarták – fennállásának legsikeresebb éveiben több volt mint tájékoztatást nyújtó, kultúrát, szórakoztatást sugárzó csatorna: nemzeti intézmény volt, A Nemzet Televíziója.

És van valami sorsszerű abban a tényben, hogy tévés tevékenységem során mindkét televíziós műhelyben, interjúkban, beszélgetésekben,

---

1 A bukaresti tv magyar adása első alkalommal 1969. november 23-án volt látható.

portréfilmekben megörökíthettem az író Sütő András munkásságát, de munkakapcsolatunk lenyomata megtalálható a diktatúra titkosszolgálatának, a Securitaténak rólam készült, 400 oldalas, 2215. számú, „Costică” fedőnevű nyomozati követési dossziében. Sütővel földrajzilag is közel voltunk egymáshoz. A *Művészet* (korábban *Új Élet*) szerkesztőségét, mely lapnak a főszerkesztője volt, néhány lépés választotta el a *Vörös Zászló* című napilap szerkesztőségétől. Ifjú szerkesztőként számtalanszor bekopogtam hozzá írást kérni irodalmi-művészeti mellékletünk számára. De a hosszabb és – ahogy telt az idő – egyre gyakoribb, közvetlenebb beszélgetésekre a Kisállomás melletti lakásán került sor, melytől 200 méternyire laktam, a Vörösmarty utcában.

*

„Az imént a barátságról beszélgettünk, most pedig nekem szegezed a kérdést: gyűlöltem-e már valakit? Gyűlöltem, mindenekelőtt azokat, akik kisajátították maguknak az igazságot. Gyűlöltem azokat, akik kisajátították a boldogság kritériumát. Gyűlöltem azokat, akik más hátán próbáltak maguknak lépcsőt vájni az emelkedéshez, gyűlöltem azokat, akik más helyett fogalmazták meg egy emberi közösségnek a gondjait, mint a legokosabbak – de ez a gyűlölet nyilvánvalóan nem annyira egy megnevezett személyre irányuló harag, hanem inkább a jelenségnek szólt, amelyet az életünkben rendre ki kell irtanunk.”
(*Vendégségben Sütő Andrásnál, RTV – 1976*)

„– *Nem panaszkodhatunk, igazán jól kezdődik számunkra ez az esztendő, Sütő Andrást a bécsi Akadémia Herder-díjjal tüntette ki. Miközben nézőink tisztelgő gratulációit tolmácsolom, a díjról kérdeznélek.*

– Talán csak annyit, hogy elgondolkodtam: Herder bizonyára nem sértődne meg, ha hallaná, hogy azon a nyelven köszöni meg az ember, melynek ő a kihalását megjósolta. Megjósolta, de ugyanakkor valamilyen módon meg is cáfolta önmagát, mert hiszen Herder az elsők között fogalmazta meg Goethe korában a sajátosság méltóságának jelentőségét, az egyetemességhez viszonyítva.

– *És azt már lehet tudni, hogy a Herder-díj birtokosaként ki ajánlhat tanulmányútra?*

- Igen. Ösztöndíjasként a fiatal és nagyon tehetséges költőt, Szócs Gézát javaslom. Hogy miért Szócs Gézát? Talán mert az én olvasmány-élményeimben Szócs Géza közelíti meg a fiatalnak azt az eszményét, melyet én látni szeretnék.

- *Olvasmány-élményről szóltál, Kányádi-kötetet láttam az íróasztalodon.*

- Igen. Most kaptam meg nemrég tőle, nagyon kedves dedikációval. Kányádinak ez a *Szürkület* című kötete is ragyogó igazolása annak, hogy szenvedésszerűleg, a nagy terhek viselésének a konokságával hurcolja a nemzetiségi problematikát. Úgy értelmezem, hogy a költő közösségének gondjairól van szó, már az első szájnyitása is ezt jelzi. Azt mondja: „jönnek hozzám hajnalonta / ködbe bújva lopakodva / jönnek hozzám hajnalonta / honnan jönnek mit akarnak/csontomig ki mért takarnak?”

- Nem olvasom tovább, Kányádi szebben mondaná. Csak a kérdés foglalkoztat - folytatja Sütő -, miért hozzá kopognak be? Mert azt hiszem, ismerik az emberüket. Bár így ismernének valamennyiünket.” (*Tény és való - 1979*)

*

De valójában már ismertek bennünket. A '70-es évek elejétől az egyre szigorodó Ceaușescu-diktatúrában már nagyon is ismertek, követtek bennünket. Bennünket, az anyanyelvünkért, hagyományaink ápolásáért, a romániai magyar művelődési, kulturális, szellemi életünk létjogosultságáért cselekedni akaró erdélyi magyar értelmiségit, középiskolai vagy egyetemi tanárt, újságírót, művészt, politikust. Valójában már ott szaglászta körülöttünk, figyeltek, provokáltak, lehallgattak, besúgókat küldtek a nyakunkra, behívtak, jelentéseket írtak a román állambiztonsági szolgálat, a szeku emberei, vagy ahogyan kolozsvári diákkorunkban elneveztük őket, a „*kék farkasok*”. És bár vannak, akiknek az elnevezésről, a metaforáról a '70-es évek elején megjelent *Kék farkasok* című Király László-memoárregény jut az eszébe - melyben a főhős az éjjeli holdfényben a domboldalon leereszkedő farkasokat kék színűnek látja -, mi, a '60-as évek második felében az Avram Iancu utcai Emil Racoviță bentlakásban élő, többnyire bölcsész-hallgatók a körülöttünk settenkedő, sötétkék öltönyt viselő állambiz-

tonsági tiszteket neveztük így el, akik miatt bizony néhányunkat behívtak a kolozsvári szeku Traian utcai komor székházába.

Talán nem véletlenül. Mert ha visszapergetjük a történelem kerekét, a '60-es évek végén a romániai totalitárius rendszer szigorú megkötéseket és előírásokat működtető apparátusában enyhülési időszak következett be, köszönhetően többek között annak a ténynek is, hogy az 1968-as csehszlovákiai beavatkozás után Bukarestnek szüksége volt a romániai magyar tömegek deklaratív támogatására. Az új helyzet a romániai magyar értelmiségi rétegnek szabadabb mozgásteret és új szereplehetőségeket biztosított. Az RKP KB által 1968. június 28-án rendezett magyar értelmiségi találkozón a kisebbségi sérelmek felsorolása mellett igények, követelések is elhangzottak.² Ennek a találkónak a messzemenő következményeiként döntött a pártvezetés több új magyar intézmény (Kriterion Könyvkiadó, a Román Akadémia nemzetiségi kutatóintézete, magyar nyelvű tv-műsor) létrehozásáról. Új szelek fújtak az egyetemi életben is. Kolozsvárott az *Echinox* diáklap indulása és az általa létrehozott jelenség ebben a kultúrpolitikai kontextusban magyarázható. Az 1968-ban indult román, magyar és német nyelvű havi egyetemista lap helyi érdekű státuszát túlnőve hamarosan országos szintű és minőségi kulturális, tudományos lappá alakult. „A munkatársi gárdát Szabó Zsolt, Máthé Éva, Csáky Zoltán kezdték szervezni, őket azonban Molnár Gusztáv, Ágoston Vilmos és Bíró Béla váltotta fel, de az egymást négyévenként váltó jeles kolozsvári egyetemi szerkesztők között ott volt Rostás Zoltán, Bretter Zoltán, Szócs Géza, Egyed Péter.”³ És ebben az időben vált országosan ismertté az 1956 végén létrehozott, de valójában a '60-es évek közepén Bodor Pál vezetésével rangos irodalmi-esztétikai-társadalomtudományi vitafórummá váló Gaál Gábor Kör, melynek magvát Csiki László, Farkas Árpád, Király László, Gálfalvi György, Kocsis István, Kenéz Ferenc, Vári Attila és mások alkották.

2 Lásd Novák Csaba Zoltán: A „nyitás” éve, 1968. A romániai magyar értelmiségiek találkozója Nicolae Ceaușescuval. In *Múltunk*, 2008. 2. sz. 229–264.

3 Lásd László Szabolcs: A háromnyelvű sárkány születése. Az *Echinox* 1968-as indítástörténetének rekonstrukciója. In *Látó*, 2010. 9. sz. <http://www.lato.ro/article.php/A-h%C3%A1romnyelv%C5%B1-s%C3%A1rk%C3%A1ny-sz%C3%BClet%C3%A9se-Az-Echinox-1968-as-ind%C3%ADt%C3%A1st%C3%B6rt%C3%A9net%C3%A9nek-rekonstrukci%C3%B3ja/1836/> (Letöltve: 2018. szeptember 23.)

Az 1969 novemberében először jelentkező bukaresti magyar nyelvű tv-adás valójában Bodor Pál 1970 tavaszán történt kinevezésével lett igazi szerkesztőségi műhely, s vált rövid idő alatt a romániai magyarság egész életét jótékonyan befolyásoló szereplővé.⁴ Külön dolgot tárgya lehetne, hogyan történhetett meg mindez az RKP legrangosabb vezetőinek orra előtt?! Lehet, hogy van abban némi túlzás, amit akkor „regéltek”, hogy Székelyföld falvai, városai hétfőn délután 4-től 7 óráig elnéptelenedtek, és százezrek voltak szemtanúi a közösségteremtő műsoroknak (Kaláka, Zenés Karaván, táncbáztalálkozók, könnyűzenei fesztiválok), a tudományos, szellemi élet nagyjait bemutató portréknak, az erdélyi magyarság létkérdéseit feszegető oknyomozó riportoknak, ankétoknak. A marosvásárhelyi napilapban, a *Vörös Zászlóban* több tv-jegyzetben, kritikában szemléltem a gyermekcipőben járó műsort, s talán ezek olvasta, valamint a Gaál Gábor körüli ismeretség okán üzent Bodor, hogy gyere fel Bukarestbe, és csináld! Az induló szerkesztőség tagjai (újságírók, rádiósok, frissen végzett humán értelmiségiek) valamennyien a szakmát kitűnően ismerő román kollégáktól, rendezőktől, operatőröktől, vágóktól tanultunk. Bodor jó érzékkel tapintott rá, hogy érdeklődésem elsősorban a nemzetiségi, társadalmi, erkölcsi problémákra irányult. És hagyott dolgozni. Mintegy kitüntetésként fogtam fel, hogy 1973 nyarán, amikor bejelentkezett Bukarestbe az MTV forgatócsoportja Kós Károlyról szóló portré-ötlettel, engem jelölt ki a stáb mellé társszerkesztőnek. Nagy élmény volt forgatni az idős Kós kolozsvári otthonában, majd Kalotaszegen. Az MTV 1974-ben mutatta be a Kós-portrét, *Hajlékot embernek...* címmel, B. Farkas Tamás rendezésével. Tévés iskolám első vizsgája a hírhedtté vált bicskás riport volt. A *Hargita* című napilapban olvastam az egyre gyakoribbá váló bicskás verekedésekről. 1973–74 telén tizenöt eset közül az egyik Csíkbánkfalván halállal végződött. Kértem Bodort, hadd menjek le, óvott, de mellém adta Öllerer József operatőrt. A filmezést megelőzően egyszer betértem a bánkfalvi kocsmába, s öt percre rá egy srác küld egy deci konyakot. Mondtam, hogy csak kávézni jöttem, de abban a pillanatban, mikor elmondtam, mit keresek a faluban, a srác kifordult a kocsmából. Rá egy hétre, mikor visszamentünk forgatni, végig

---

4 Lásd Józsa Erika – Simonffy Katalin – Tomcsányi Mária: *A mi magyar adásunk (1969–1985)*. Kolozsvár, 2015, Kriterion Könyvkiadó.

éreztem az ő és a többiek tekintetét a hátam mögött... A *J'accuse*-t 1974. április 8-án mutatta be a bukaresti tv magyar adása. A romániai magyar sajtóban óriási vihart kavart. Huszár Sándor, *A Hét* című hetilap főszerkesztője indulatos cikkben védte meg a „székely virtust”. A *Hargita* napilapban románok, magyarok, németek (sic!) tiltakoztak, hogy a székely nem ilyen, a székely a bicskát csak fafaragásra és szalonnázásra használja. Az újságtól kirúgták Ferencz S. István kollégát, aki a film bevezetőjét írta. Bodor „széles háta” megvédett, de a legközelebbi csiki utamon mellém adták kísérőül Csép Sanyit, nehogy valaki a székely atyafiaik közül bicskát rántsón...

„Nyilván indulattal készítettem ezt a riportot, de a csíkiak is indulattal nézték és reagáltak rá. Egyébként lehet indulat nélkül riporthoz fogni? Az igaz, hogy nem kedvező időpontban és közegben tűzték műsorra. Hogy igazam volt, az a felháborodás méretén is lemérhető. Ekkor éreztem úgy, no lám, mi is bele tudunk szólni saját nemzetiségünk berögződött rossz szokásaiba, erkölcsibe. De arra is rá kellett döbbernem, hogy mennyire nem ismertek akkor bennünket, tévéseket: egyik írónk a bemutatkozás után azt vágta hozzám: »Te bántani akarod a fajtádat?« S utána megkérdezte, tudom-e, mi a székely, honnan fúj a Nemere, és egyáltalán: olvastam-e a *Viharsarkot* és a *Tardi helyzetet*. Meg sem fordult a fejében, hogy az a tv-s szerkesztő, ki ilyen témához nyúl, ezeket a kérdéseket önmagának is felteszi, és hogy van ilyen alapozása” – nyilatkoztam a magyar adás fennállásának 10. évfordulóján. Bár akkor rosszulesett, de legalább szemtől szembe és nem a hátam mögött, sőt hátba szúrva, besugásként, följelentésként, a belügyi szervekhez fordulva tette, tették, mint ahogy tette Csire Gabriella, az *Előre* felelős szerkesztője 1975 tavaszán. Dossziémban a „sursa”, a forrás közlése szerint a tavaszi vakációban Focșani-ban tanügyi olimpián Csáky Zoltán, az RTV magyar adásának riportere provokatív kérdéseket tett fel az olimpián résztvevő magyar középiskolák diákjainak. Az iránt érdeklődött, hogy érzik magukat egy olyan városban, ahol nem vehetik meg a romániai magyar lapokat, nem láthatnak magyar színielőadást. A „sursa” Csire tájékoztatására alapozva megjegyezte, hogy Csákyknak nem ez volt az egyetlen provokatív megnyilvánulása. Hangosan felkiáltott, mikor meglátta *A Hét* újságíróját, Adonyi Nagy Máriát – na végre, még egy magyar sajtóost látok itt. De Csire azt is elárulta, hogy Murvai László, aki a tanügyminisztérium

1978. május 13-án a „Bíró Ferenc” fedőnevű ügynök⁵ arról tájékoztatja tartótisztjét, Neciu Gavril főhadnagyot, hogy nemrég utazáson vett részt a román tv magyar nyelvű szerkesztőségével Déva, Vajdahunyad, Brassó, Csíkszereda, Gyimes útvonalon, aminek az volt a célja, hogy dokumentumfilmet készítsenek a csángók jelenlétéről az ország gazdasági-társadalmi életében, a Beke György által írott forgatókönyv szerint. Az informátor megjegyzi, hogy Bodor Pál nem akarta elkészíteni ezt a filmet, de Csáky Zoltán erőltetésére történt a film forgatása, aki arra törekedett, hogy a készülő filmből kiderüljön, hogy a csángók tulajdonképpen a magyar nemzet részei. Ugyanez a „Bíró Ferenc” még ebben a hónapban egy másik jelentésében arról írt, hogy a velem történt beszélgetése alkalmával illetlen szavakkal minősítettem Péterfi Istvánnak, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Országos Tanácsa elnökének elhunytát,⁶ „bine că a crăpat”, jó, hogy megdöglött, mondtam, dacára szép magyar nevének és református papfiúságának, de aki valójában egész életében nehezen boldogult a magyar nyelvvel. A „Bíró Ferenc” által szolgáltatott információkat a kolozsvári szeku még abban a hónapban továbbította a belügy marosvásárhelyi felügyelőségéhez, és jól végzett munkája jutalmául azt a feladatot kapta, minél többet beszélgessen el velem, hogy kiderüljenek politikai állásfoglalásaim, nézeteim.

1981

A tízéves magyar adást dicsérő szavakkal illeti a romániai magyar sajtó. Talán legmarkánsabb, emblematisz mősoráról ódákat zenegenek. Ez a középiskolai diákok, valamint a népzene és néptánc avatott képviselőivel, nézők jelenlétével lebonyolított vetélkedő-sorozat valójában tömegeket mozgatott meg. Az alkotói stáb, vagyis Simonffy Katalin zenei szerkesztő, Ion Moiescu rendező és jómagam 22 magyar tannyelvű líceum diákjait vontuk be a honismereti és népművészeti vetélkedőbe Marosvásárhelytől Zilahig, Kolozsvártól Besztercéig, Csík-

5 A „Bíró Ferenc” fedőnév a kolozsvári operatőrt, Xantus Gábort takarja. Lásd: <http://konzeicsilla.egologo.transindex.ro/> (Letöltve 2018. szeptember 24.)

6 Péterfi István (Déva, 1906) biológus. 1943-tól a kolozsvári Ferenc József, majd 1945-től a Bolyai Tudományegyetem tanára. 1959–76 között a Babeş-Bolyai Tudományegyetem prorektora, 1968-tól haláláig az államtanács egyik alelnöke, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa elnöke, 1963-tól a Román Tudományos Akadémia tagja. 1978. május 6-án hunyt el Kolozsváron.

volt szüksége. Ezt meg is kapta a szeku a marosvásárhelyi pártbizottságtól, azzal a megjegyzéssel, hogy az 1979 óta párttag Csáky Zoltán 1980-ban egyetlen pártgyűlésen sem vett részt. És innentől beindult személyem ellen a titkosszolgálati gépezet. Ha jól emlékszem, 1981 őszen állította meg akkori feleségemet, dr. Sikó Ildikót Kincses Előd ügyvéd a vásárhelyi Köteles Sámuel utcában: szóljon Zolinak, vigyázzon magára, mert követik. Előd egyike volt azoknak, akik részesültek a bukaresti magyar nagykövetség fogadásairól általam elhozott magyarországi sajtótermékekből.

1982

Ki más jelentkezne újabb besúgással, ha nem „Bíró Ferenc”, aki arról tájékoztatja a kolozsvári Horea-házban Neciu Gavril századost, hogy Csáky Zoltánnal részt vett egy egész Erdélyre kiterjedő, magyar népművészettel foglalkozó sorozat készítésében. E sorozatba Csáky szakértőként Kallós Zoltánt szervezte be, akinek előző életében gondjai voltak a belügyi szervekkel (Kallóst 1974 júniusában letartóztatták, de rövid vizsgálati fogság után 1975 tavaszán szabadlábra helyezték)⁷. Az informátor megjegyzi, hogy a nevezett filmen kívül Csáky szándéka az is, hogy a közönség előtt rehabilitálja Kallóst, minél inkább előtérbe helyezve a forgatás során. „Bíró Ferenc” meglátogatta Kallóst otthonában is, ahol személyesen megállapította, hogy igen sok fiatal keresi fel a néprajzkutatót külföldről, aki elárulta neki, hogy alig várja a körösfeketetői vásárt, ahol magyarországi néprajzosokkal fog találkozni. Neciu Gavril százados feladatul adja az informátornak, hogy értesítse őket továbbra is a filmezés eseményeiről, és ha valóban ellenséges tevékenységet észlel, megelőző intézkedéseket hoznak.

Szóval „Bíró Ferenc”! Az a „Bíró Ferenc”, aki egyike annak a mintegy harminc ügynöknek, akik a '70-es évek végén, a '80-as évek elején jelentettek a román hatalom által nacionalista-irredenta eszmék me-

---

7 Kallós Zoltán, akkor már közismert néprajzkutatót 1974. június 16-án tartóztatták le, majd december 7-én Kolozsváron két és fél év börtönbüntetésre ítélték. Martin Ferenc bukaresti nagykövet azt közölte feletteseivel, hogy „letartóztatását kizárólag politikai szempontok motiválták. A jeles folklorista egész tevékenysége, egész lénye – különösen moldvai csángó kutatásai – a román vezetés éles ellenszenvét váltották ki.” A per után több magyar értelmiségi közbenjárt Kallós szabadlábra helyezése érdekében Ilie Verdeț miniszterelnöknél. Mivel Románia nem akarta megkockáztatni, hogy a pernek nemzetközi visszhangja legyen, 1975 tavaszán csendben kiengedték a néprajzkutatót.

legágyaként elkönyvelt erdélyi táncházmozgalomról. Az a „Bíró Ferenc”, akiről besúgóként tesz említést Könczei Csilla kolozsvári néprajzkutató, antropológus, a világhálón 2007-ben közölt szexusblogjában, miután áttanulmányozta édesapja, néhai Könczei Ádám megfigyelési dossziéját.

De menjünk tovább. A Belügyminisztérium Maros megyei Felügyelősége 1982. május 15-én 102/Br.I/002215. sz. iktatószámmal többek között a következő intézkedési tervet fogantatosítja, annak érdekében, „hogy jobban megismerje, sőt megelőzze Csáky Zoltán ellenséges tevékenységét”:

- a marosvásárhelyi rádió stúdió „Luca” és „Gál” informátorait felkéri a célszemély megfigyelésére és követésére;

- „György” és „Szabo” nevezetű informátoroknak Grama Nicolae ezredes elvtárs irányítása alatt figyelnie és követnie kell a célszemélynek a marosvásárhelyi egyetemi tanárokkal és professzorokkal történő találkozásait;

- Grama ezredes és Filka százados feladata, hogy kövesse, milyen gyakran találkozik a célszemély Sütő Andrással és Gálfalvi Györggyel;

- tekintettel arra, hogy a célszemély válóperben áll az idegklinikán dolgozó feleségével, Buzogány ezredes feladata tájékoztatni a körülményekről;

- a célszemély kapcsolatainak és érdeklődési körének minél szélesebb feltárása érdekében utána kell járni, hogy ő vagy szülei tartanak-e kapcsolatot Amerikában élő unokanővérével, aki tagja a „Jehova tanúi” szervezetnek;

- a célszemély riporter, filmzési tevékenységének minél pontosabb megismerése érdekében a BM bukaresti főosztályától adatokat kell kérni tervezett kiszállási programjáról.

Az Intézkedési Terve valamennyi pontja időtartamhoz kötődik, a végrehajtás felelőse Bîrsan Ioan kapitány.

Egy hónap sem telik el és az 1982. 07. 08-i Jelentés arról tanúskodik, hogy a BM Katonai Egysége 0017415-as iktatószámmal jóváhagyja és engedélyezi T.O.ICDT lehallgatókészülék beszerelését Csáky Zoltán (konspirációs neve „Reporterul”, később átváltottak Costică-re), Marosvásárhely, Aleea Carpați, 51. sz. 29353-as telefonjára. A kapott adatokat és információkat a 102/Br. ügynöknek továbbítania kell Bîrsan Ioan elvtársnak, telefonja 184.

MINISTERUL SI INTERNE
DEPARTEMENTUL SECURITATII STATULUI
UNITATEA MILITARA

SECRET SECRET
Kemp. unio

No. 1016-1022/54in 28.02.1982

INTRARE
nr. 001748
18.02.1982 - 02.03.1982

APROB
(credul, numele, prenumele si prezenta)

R A P O R T
*****

Re: aprobati folosirea mijloacelor T₀0 tip ICF
de catre ZOLTAN ERDŐL conspirativ, Reaparacul
de profesie si specialitate Reaparacul TV din strada
Ataca Caneli nr. 51 telefon 29353
Incararea T₀0, va functiona in perioada de la 28.02.1982
pina la 30.03.1982.
Raportul de date obtinute rezultă că împreună cu
obiectivul mai locuiesc la adresa menționată și:
locuiesc în comun cu o femeie în primăria de
persoană în viață.

(se vor menționa numele, prenumele, profesia și locul de muncă
ale persoanelor care locuiesc împreună cu obiectivul).

În folosirea mijloacelor T₀0, ne interesăm:
Căruia căni în vizită la numele întâlnirii planificat
în Te Muzic sau în alte localități
Dumnezeu în care se desfășoară - Presupuneri de natură
matematică - industriale

Datele și informațiile rezultate vor fi transmise la
indicativ (01/82), tovarășul Găbriela din
telefon (84) care va asigura o permanentă cooperare cu
unitatea (subunitatea) *** în această problemă.

Postea 11/82

SEFUL SERVICIULUI (BIROUTEI)
(credul, numele și prenumele)

Jelentés a lehallgatókészülék beszerelésének
szükségességéről lakásomba

kézrel írott irománya agglégény életem történéseiről.

Ennek az évnek tévés krónikájához hozzátartozik a *Hétköznapiok* című közéleti műsor bevezetése a magyar adásban. Ezt azért érdemes megemlíteni, mert Aradits Laci, Mag Péter és jómagam élő egyenes adásban beszélgettünk a nézővel, és ebben a műsorban készítettük ki név és cím nélkül Ion Lăncrănjan ultranacionalista firkálmányát (*Beszéd Erdélyről*)⁸ anélkül, hogy felelősségre vontak volna bennünket, mert már kiment az éterbe.

1983

Ez az év is jól kezdődik, mondhatnám némi iróniával, hiszen Sütő Andrással közel két órát beszélgettünk a lakásán január végén.

A telefonlehallgatás állandó meghosszabbítással végigkísért 1988-ig, de nemcsak a marosvásárhelyi lakásomon, hanem többnyire minden erdélyi város szállodájában, ahol tv-stábunk megszállt.

És ismét „Bíró Ferenc”! Aki ez év szeptemberében arról ír jelentést feletteseinek, hogy Csáky Zoltán gyakran találkozik Kolozsvárott Cselényi Lászlóval, a román televízió riportérével. Hát hogy a fenébe ne találkoztunk volna, amikor kolégák voltunk a magyar adásnál! Laci apósa, Sütő András pedig Marosvásárhelyen lakott. De a szeku semmit sem bízott a véletlenre, mert ’82 decemberében még szerepel egy jelentés a dosszióban, „Nagy István”

8 Bővebben lásd Vincze Gábor: *Gúzsba kötött kisebbség. Magyarok a 20. századi Romániában*. Nagyvárad, 2009, Partium Kiadó. 109–218.

Beszélgetésünk tartalma nem maradt nyomtalanul, a Sütő lakásán elhelyezett lehallgatókészüléknek „köszönhetően” olvasható a Dosszi-émban 0017009/737/24. I. 1983-as iktatószámmal, „Sorescu” fedőnévvel.

BELÜGYMINISZTERIUM
MAROS MEGYEI FELÜGYE-
LŐSÉG

SZIGORÚAN TITKOS

23. sz. példány

1983. 01. 21.

Sz.: 0017009/737/1983. I. 24.

Fordítás magyar nyelvről.

Bírban I. százados elvtársnak

„Sorescu”

20.11 óra környékén „Sorescu”-t meglátogatja Csáki Zoltán. A beszélgetésből kiderül, hogy Cs. Z. valamikor kért bizonyos dokumentációs anyagokat a magyar irodalom történetéből, adás szerkesztése céljával. A célszemély támogatását adja e tekintetben.

Más gondolati sorrendben Cs. Z. megemlíti, hogy szándékában áll táncházat szervezni Csíkszeredában, de nemcsak fiatalokkal, hanem idősebbekkel is, ahol szeretné, ha célszemély is részt venne. SORESCU nem mond sem igent, sem nemet.

A beszélgetés tárgyát módosítva, a célszemély azt javasolja Csáki Zoltánnak, hogy kissé figyeljen oda a magyar irodalomtörténeti múzeum magyar tagozatára (?), amely osztályért Domokos Géza felesége, Éva felel, egyébként az egyetlen magyar alkalmazott azon a helyen. Cs. Z. megígéri, hogy foglalkozni fognak vele, és ha kedve van hozzá, készítsenek egy 20 perces műsort. „Sorescu” nem akarja ezt, hanem csak néhány gondolatot akar sugallani: javasolja, hogy esetleg bemu-

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL J. IETEAN MUREȘ

SURSCU SECRET

Ex.nr. 23

21-01-1983.

Nr. 0017009/737/24.I.1983.-

Bătăi din l. meghiară.-

Bírban I.
Sz. Z. százados elvtársnak

" SORESCU "

În jurul orei 20,11 "SORESCU" este vizitat de CSAKI ZOLTAN, Din discuția rezultă că Cs.Z. l-a cerut oindă sprîjinul în obținerea unor materiale documentare din domeniul istoriei literaturii maghiare în vederea redactării unei emisiuni. Obiectivul îl scrijînă în acest sens.-

În altă ordine de idei Cs. Z. amănunțit că intenționează să organizeze o expoziție ("tîncăhă") la Miercurea Ciuc, dar nu numai o ținează ei și cu oameni mai vîrstnici și ar dori să participe și obiectivul. "SORESCU" nu se pronunță nici că va participa și el.

Scîmînd discuția obiectivul îi propune lui CSAKI ZOLTAN să-și îndrepte atenția puțin asupra secției maghiare a muzeului de istorie a literaturii, secție de care răspunde soția lui DOMOKOS GÉZA - ÉVA - de altfel singura angajată de naționalitate maghiară de acolo. CSAKI Z. îi promite că se vor ocupa și îi propune, dacă e dispus, să facă cu el o emisiune de aproximativ 20 de minute. "SORESCU" nu doră să facă lucru, el vrea doar să sugereze cîteva idei; îi propune să prezinte eventual în cadrul unei emisiuni oase memoriale a pictorului MAGY IMRE; i s-a construit acolo un mic muzeu, menționează el, și adaugă că acest muzeu este un fapt pozitiv prin faptul că există și este întreținut. Lui CSAKI îi convine propunerea.-

Obiectivul îi mai sugerează să se ocupe eventual și muzeul de la Cluj unde se află documentele cu privire la activitatea lui GAAL GÁBOR, de asemenea muzeul "BARTOK" și apoi muzeul FETOPI de lângă Sighișoara.-

"S" - La noi nu decurge nici un fel de activitate de căpături arheologice referitor la naționalități - cu caracter meghiar.-

Cs.Z. - Nu

-23-

„Sorescu” - Sütő Andrásnál történet
látogatásom lehallgatása

tassa egy adásban Nagy Imre festő emlékházát: készült neki ott egy kis múzeum, majd hozzáteszi, hogy e múzeum pozitív vonása az, hogy karban is tartják. Csákinak tetszik a javaslat.

A célszemély javasolja, hogy esetleg a kolozsvári múzeummal is foglalkozzon, ahol dokumentumok találhatóak Gaál Gábor tevékenységéről, továbbá a Bartók Múzeum, majd a Petőfi Múzeum Segesvár mellett.

„S”: Nálunk nem történnek régészeti feltárások a nemzetiségek vonatkozásában – magyar jelleggel.

Cs. K.: Nem.

„S”: Az ilyen tevékenység nem létezik – régészetileg.

Cs. Z.: Ha ásnak is, nem ... (tartják nyilván)...

„S”: Mindig találnak valamit a magyarokról, de nem... (teszik közzé), arra gondoltam, hogy a tévéadásokban esetleg régészeti téma...

Cs. Z.: Igen. Látod, a sepsiszentgyörgyi múzeum igazgatója:⁹ ahelyett, hogy a dolgokat úgy mutatná be, mint ő, inkább sehogy. Még van valaki Iași-ban (?), Ferenczi, aki tudna mondani néhány dolgot: de nemrégiben kitört a botrány, amikor a *Flacăra* kiadta azokat a csángókra vonatkozó anyagokat.

Mint látható, olvasható, nem döntöttük meg a rendszert, nem szídtuk a Kondukátort (Ceaușescut), az az érzésem, hogy mindketten tudatában voltunk annak, hogy a titkosszolgálat fülesei hallják, rögzítik beszélgetésünket. Hanem Agost Alexandru András ezredes, a szeku Maros megyei felügyelőségének vezetője nem tétlenkedett, vette a lapot, a beszélgetés folyamán részemről elhangzott csikszeredai táncháztalálkozó szervezéséről azonnal értesítette a Hargita megyei szeku főnökét, legyenek résen, mert az RTV magyar adásának irredenta, nacionalista koncepciókkal terhelt 38 éves riportere, Csáky Zoltán a városba készül felforgató tevékenységével. Sőt, egy bizonyos „Éva” informátor jelentése szerint (aki szüleim körül fülelt-tüsténkedett) arról is tudomást szerzett, hogy februárban Sepsiszentgyörgyön készülök forgatni színházi bemutatót, ott, ahol „nagyon kellemes számomra a környezet és senki nem mondja meg, hogy mit csináljak”. Arról nem

9 Székely Zoltán (1912–2000) régészről van szó, aki a Székely Nemzeti Múzeum (1968 és 1989 között Kovászna Megyei Múzeum) igazgatója volt negyvenkét éven keresztül.

Madách *Az ember tragédiája* című darabját, a „darab misztikus jellegére hivatkozva”. Fölmentik *A Hét* főszerkesztőjét, Huszár Sándort és helyettesét, Horváth Andort.¹¹ Leváltják a kolozsvári *Igazság* című megyei pártlap éléről *Keszthelyi Gyulát*¹². Bodor Pál már '83 áprilisában gyógykezelés indokával Budapestre távozott, nem tért vissza, utódja a magyar szerkesztőségnél Molnár Wilhelm. 1984. április 4-én miniszteri utasításra nevet változtat a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem: ettől kezdve Kolozsvári Tudományegyetem (Universitatea Cluj-Napoca) a neve. Még ez év tavaszán átalakítják a Politikai Könyvkiadót, megszüntetik a nemzetiségi szerkesztőséget. 1984 szeptemberétől a kolozsvári 3. sz. Matematika–Fizika Líceumban (a 400 éves református kollégium utódába) román tannyelvű osztály indul. Ugyanekkor megszüntetik Marosvásárhely egyetlen, csak magyar nyelven oktató ipari liceumát is. Ugyancsak szeptembertől lemond posztjáról a *Korunk* legendás főszerkesztője, Gáll Ernő. 1984. december 26-án Bukarestben ülést tart a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Országos Tanácsa. Sajátos nemzetiségi problémákról nem esik szó. Domokos Géza, Gálfalvi Zsolt, Sütő András bírótagokat meg sem hívták, helyüket új, jelentéktelen személyek foglalják el. Ebben az időszakban a „migrációs üzletpolitika jegyében” a romániai zsidók, valamint az erdélyi szászok tízezrei hagyták el az országot. Az erdélyi magyarság esetében a kivándorlási hullám a '70-es évek végén kezdődött és a '80-as években tetőzött.¹³ 1984. december 31-én a román illetékesek egyoldalú döntéssel bezárják a debreceni főkonzulátust.

Ágoston Alexandru ezredes elvtárs, a Maros megyei szeku vezetője nagyon jó fiúnak igyekszik mutatni magát, mert már az esztendő első napjaiban 102/Br.I/0052. iktatószámmal terjedelmes jelentést küld feletteseinek Bukarestbe az *Új Élet* szerkesztőségében, Bartis Ferenc Magyarországra történő távozása alkalmából megtartott összejevetelen

-
- 11 Huszár Sándort és helyettesét, Horváth Andort 1983. október 22-én mentik föl. Utóduk Lázár Edit, illetve Barabás István lesz.
  - 12 Keszthelyi Gyulát 1983. október 22-én mentették föl. Az ok az volt, hogy a főszerkesztő fia, Keszthelyi András is belekeveredett az „*Ellenpontok*-ügybe” (egyik szerzője volt az illegális folyóiratnak), a másik oka pedig az, hogy rendszeres kapcsolatot tart fenn külföldi ismerőseivel.
  - 13 Romániából csupán 1988-ban erősödött fel a magyar kisebbség kivándorlása. Korábban a magyar hatóságok szigorúan korlátozták az áttelepedést, csak „családegyesítés”-re hivatkozva adtak ki bevándorlási vízumot. Például 1982 végén csupán 236 kérvény kapott pozitív elbírálást, ennyi bevándorlási vízumot állított ki a bukaresti magyar nagykövetség.

elhangzott véleményekről. Az ezredes elvtárs által nacionalista-irredenta magyaroknak bélyegzett értelmiségiek, „akik valamennyien a titkoszolgálat célkeresztjében vannak” (Török László, Erdélyi Lajos, Kántor Lajos, Varró János, Veress Zoltán, Balázs Imre, Puskás Sándor, Elekes Ferenc és Csáky Zoltán) az összejövetelen helyeselték Bartis kolléga távozását. Többen elárulták hasonló szándékukat, de volt, aki azt mondta, „ha mindnyájan elmegyünk, magyar értelmiség nélkül marad Erdély”. Birsan Ioan kapitány pedig a lakásomban elhelyezett lehallgatókészülék jóvoltából olyan fontos családi eseményeket jegyzett le, mint hogy szállást foglaltam a Continental Szállóban a feleségem ballagására érkező rokonainak, valamint hogy milyen tésztarecepteket ajánlott anyósom húsvétra Emőkének. Ez utóbbi beszélgetésre a lejegyzés szerint 1984. április 19-én, este 23,21 perckor került sor. Jó éjszakát, fülelő kapitány! Ez év szeptemberében került sor a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet végzős hallgatóinak a kihelyezésére, repartíciójára. Reménykedtünk, hiszen Emőnek 9 feletti átlaga volt, és rendelkezett marosvásárhelyi személyivel. Mindhiába, az 50 magyar szakon végzett gyermekgyógyászból mindössze egy maradhatott Marosvásárhelyen, 49-et Moldvába helyeztek. Feleségem a többnyire (már elrománosított) északi csángók lakta Roman városába került. A kihelyezést követően (némileg oldva a feszültséget és a várható nehézségeket) útlevelünk birtokában egy hétre Magyarországra és Kasására utaztunk. Budapesten ismét találkoztam a közösen forgatott Kós Károly-filmünk stábjával. Elhívtak az MTV művelődési szerkesztőségének egyik bulijára is, ahol Érdi Sándor, a stúdió vezetője feltette a kérdést, nem lenne-e kedvem ott folytatni a tévézést? Kedvem ugyan lett volna, de úgy éreztem, nekem továbbra is Erdélyben van a helyem, a munkám. Akkor még nem sejtettem, mi történik 1985 első napjaiban.

A nemzetiségi nyelvű rádió- és tv-adások 1985 januárjában történő megszüntetéséről, mint említettem, írásbeli dokumentum nem került elő. Valószínű, hogy a döntést a Kondukátor személyesen hozta meg. A magyar adás munkatársait szélnek eresztették. A fővárosban élők közül volt, aki a bukaresti rádió félórára zsugorodott magyar nyelvű adásánál kapott munkát, ahová néhány hónap elteltével engem is (mint marosvásárhelyi tudósítót) besoroltak. Kaptam egy vállon hordozható táskamagnót, s többnyire vívmány-riportokat kellett készítenem mezőgazdasági téeszekben, gyárakban. De járhattam Maros, Hargita és

Fehér megyében. Nyomomban a megszapорodó besúgókkal, informátorokkal, ügynökökkel. Különösen egy „Iancu” fedőnevű volt aktív, aki a dosszié tanulása szerint arról értesítette a felettesét, hogy a nacionalista, irredenta érzelmű Csáky 1985 nyarán az egykori Kaláka és a Kollégium műsorok diákjaival nagyszabású összejövetelt szándékozik szervezni azzal a céllal, hogy fenntartsa a baráti kapcsolatokat, ahol kicserélhetik a velük hozott könyveket, magyar újságokat. A célszemély különben nagyon elmarasztaló véleménnyel van a romániai magyar lapokról, mert azok nem írnak a magyarság sorskérdéseiről, többnyire a központi pártlap, a *Scînteia* cikkeinek fordításait tartalmazzák. Ugyanakkor dicsérő szavakat zengedez Illyés Gyulának a magyarországi és az európai sajtóban Erdélyről megjelent írásairól – jelenti „Iancu”, aki tartótisztjétől feladatul kapja, faggassa ki Csákyt a Sütővel való találkozásairól is. És Sütő András neve meg is jelenik a dosszié következő lapjain abból az alkalomból, hogy az immár Magyarországra

távozott Cselényi Laciról érdeklődtem, amikor augusztus végén Marosvásárhelyre érkezvén meglátogatta az apósát. A telefonkészülékemben elhelyezett ketyerének köszönhetően, íme a románból visszafordított telefonbeszélgetés szövege.

0017076/156-20. 08. 1985

„Costică”

20:05 órakor a célszemély hívja Sütő Andrást, és érdeklődik Cselényi Laci felől. S. András azt mondja, hogy Cs. Laci Ágival együtt elment a kórházba, hogy meglátogassák Sütő Évát. A célszemély újra fog telefonálni, ha nem sikerül vele találkozni a kórházban.

Handwritten notes in Romanian, including a date stamp: 08/10/85, 12:00, 1985. The notes contain several paragraphs of text, some underlined, and a stamp that reads: CINEAS 02 APR 1985. The text appears to be a transcription of a conversation, with some words circled or underlined for emphasis.

„Costică” beszélgetése Cselényi Lászlóval

*

20:46 órakor a célszemély hívja Sütő András családját. S. András azt mondja a célszemélynek, hogy Cselényi Laci elment nagyanyjához: keresni lehet a következő telefonszámon: 33022, Kiss családnál.

*

20:49 órakor a célszemély hívja a Kiss családot, és Cselényi Lacival beszél. A beszélgetésből kiderül, hogy Cs. Laci, Ágival együtt, másnap hazautazik Magyarországra. Megállapodnak, hogy ezen az estén Cs. Laci ellátogat a célszemélyhez.

*

21:50-től 22:02-ig Cselényi Laci van látogatóban a célszemélynél. Úgy tűnik, a célszemély és Cselényi Laci másik szobában beszélnek, nem lehet érteni a beszédet, a célszemély kisebbik lánya sír!

1985. 08. 20.

(Olvashatatlan aláírás)

Szóval Zselyke lányomnak köszönhetően nem lehetett hallani, miről konspirálunk Cselényi Lacival. Egyébként látogatásának hozadéka 1 liter finom olaj a Trabantomba. A „telefonlehallgató betyár” jelentései ez év folyamán még számtalan, nem túl jelentős epizódot rögzítettek, többek között azt a Mag Péterrel – aki szintén a bukaresti rádió szerkesztőségében dolgozott – lefolytatott beszélgetést, melyben szó esvén a Magyar Dolgozók Országos Tanácsába bekerült Hajdú Győzőről, figyelmeztettem Pétert, hogy vigyázzanak, mert az *Igaz Szó* főszerkesztője egy politikai törtető, nagyon is kétarcú személy. Birsan Ioan kapitány, aki a szekus dossziém 1981-ben történt megnyitása óta őrangyalom, személyes találkozóra hívott a Borsos Tamás utcába, a székházukba. Mondtam, oda soha nem fogok elmenni, de találkozhatunk a Bulevardon az Olga cukrászdában. Ez a kis cukrászda lett ettől kezdve egyre sűrűbb találkozásaink színhelye. A kapitány nálam valamivel fiatalabb, barna bőrű, végig barátságosnak mutatkozó tiszt volt. Érdeklődött feleségem munkahelye iránt, akit Moldvába helyeztek, hogy bírja, mi van a gyermekkel? Oda-oda szúrta, hogy engem mennyire irigyelnek egyesek, mert van munkám a rádióban, és érdeklődött, hogyan jövök ki román tudósító kollégámmal, Iosif

míg Hargitában járván neheztem, hogy Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron egyre több Moldvából jött munkást alkalmaznak. Szidom az egyre durvuló asszimilációs politikát, és „mivel már Kolozsvár elesett, most Marosvásárhelyen, majd Székelyföldön a sor” – írja jelentésében „Iancu”. „Őrangyalomnak” egy újabb találkozásunkkor elpanaszoltam, hogy hiába próbálkozom kisgyermekünkre hivatkozva Emőkét hazahozni Marosvásárhelyre, a minisztérium még válaszra sem méltat. Belügyi vonalon viszont meglett az eredménye siránkozó-somnak, a Maros megyei szeku főnöke, Mariaș Gheorghe őrnagy az év szeptemberében azzal a kéréssel fordult Neamți megyében dolgozó kollégáihoz, nézze nek utána, miként viselkedik dr. Kémenes Emőke a munkahelyén, gondolkodására hatással vannak-e férje nacionalista, irredenta eszméi: „rugăm să fie controlată informativ pt. a stabili dacă sub imperiului concepțiilor soțului nu are manifestări ostile pe fond naționalist-irredentiști maghiar și dacă întreține relații cu persoane care are asemenea idei și preocupări, din răsă Dvr. de competență. Datele și informațiile pe care le veți obține precum și rezultatul verificărilor, rugăm să ne fie trimise operativ, cazul fiind în atenția Direcției a I.

SEFUL SECURITĂȚII JUDEȚENE,
Maior
Gheorghe

SEFUL SERVICIULUI,
Maior
Bordea Sabin

- Br. I/MB
- rd.c119/col.88
- 2 ex.
- 17.09.1986

C.N.S.A.S.
02 APR 2016
Direcția Arhivă Centrală

A rám állított besúgók, valamint a lakásom telefonkészülékének 6 éve tartó folyamatos lehallgatásán kívül új eszközt vetett be a titkosszolgálat megfigyelésemre: személyem nyomon követését Marosvásárhelyen. Íme, szó szerint magyarra fordítva a nyomon követő informátor (aki – mint írja – fotóról ismert fel) első írásbeli jelentése:

A Maros megyei szeku kérése Neamți megyei kollégáihoz feleségem követésére

Maros Megyei Felügyelőség

Egyetlen példány

„F” szolgálat

Sz.: 0018191/1986. 09. 17.

Címzett: I/B szolgálat

JEGYZÉK

Melynek tárgya Csáki Zoltán-Carol, fedőneve „Costică”, lakhelye Str. Grigorescu nr. 2/11., melyre 1986. 09. 17. és 07. 17. közötti időszakban került sor

FELISMERÉS MÓDJA

„Costică” célszemély követése fénykép alapján történt.

A célszemély tevékenysége

1986. 09. 17-én, 15.38 órakor „Costică” célszemély eljött otthonról egy koros egyénnel és hölgygel (?) (a férfi kb. 65 éves, szürke haja van), és mindhárman beszálltak a 2-MS-6585 sz. Trabant gépjárműbe, majd ezzel felmentek a Somostetőre. A kormányánál COSTICĂ célszemély ült.

Megálltak az étterem mellett, kiszálltak a kocsiból, a koros úr és hölgy elmentek a Trébely dombon lévő kertekbe, és néhány mezőgazdasági szerszámot vittek magukkal. A célszemély sörösüvegeket tett egy hálóba, és elment az étteremhez, ahol néhány üveg sört vásárolt. Ekkor beült a gépkocsiba és hazament. A kocsit a lakása melletti járdán hagyta, majd betért az Egyetemi Sörözőbe (Braseria Universităţii), ahol megivott egy korsó sört, és hazament.

18:38-kor „Costică” újra kijött otthonról feleségével és babakocsiban lévő gyermekükkel, majd lassan menni kezdtek a Grigorescu, M. Viteazul, Argeşului, Trébely, Verii utcákon, majd megálltak egy padnál a Szovjet Hősök temetője mellett. Néhány perc elteltével kivették a gyereket a babakocsiból, majd sétáltak vele, és járni tanították. 19:50-kor a gyereket visszatették a babakocsiba, majd lassan hazamentek ugyanazon az úton. Az időpont 20:15 volt.

1986. 09. 18-án 7:55 órakor, „Costică” célszemély kijött otthonról, tréningruhába öltözve, és elment a Maros szabadidő telepre, ahol a medence mellett szaladt 8:50 óráig, amikor is megállt, és tornászni kezdett, majd leült a medence szélére, 9:18 órakor felkelt és hazament. 11:00 órakor „Costică” célszemély újra eljött otthonról feleségével és

gyerekével együtt (babakocsival), a személyi kocsijukhoz mentek, beszálltak és a Május 1. bulvárra mentek, ahol kiszálltak a kocsiból és bementek a cukrászdába.

Miután kijöttek a cukrászdából, beszálltak a kocsiba, majd a Bolyai utcába mentek, és megálltak a park mellett, a Ștefan cel Mare utca közelében. A feleség és a gyermek itt maradtak (a babakocsival), és „Costică” célszemély elment a rádióstúdióba, amely az 1918. December 1. bulváron található. A kocsiból kiszállva nála volt egy háló magneto-fonnal vagy kazettalejátszóval. 13:00 órakor COSTICĂ kijött a rádióstúdióból ugyanazon csomagokkal, beszállt a kocsiba és elment a Tudor III. negyedbe, az Infrățirii utcán indulva. Majd elment valami kioszkhoz, az Armoniei utca hátánál (a piac mellett), beszerzett anyagokkal, ahol kérdezett valamit, és visszatért a Favorit komplexumhoz. Belépett a cukrászdába, majd az üzletbe, ahonnan azonnal kijött és a kocsihoz ment.

Ezt követően elment a kocsival a Petőfi térig, ahol leparkolt és gyalog ment az 1. sz. postához, a Lenin utcában. Innen azonnal kijött és bement az Intim cukrászdába, ahol ivott egy kávé.

A cukrászdából a kocsihoz ment, majd ezzel haza – az időpont 13:40 volt. Kb. 3 óra után a célszemély újra kijött otthonról a gyermekkel, babakocsival, és elmentek a Cornișa könyvesboltba, ahol a célszemély egy gyerekjátékot vásárolt (kartondobozban). Innen a célszemély elment az egyetemi élelmiszerboltba, itt bevásárolt, majd a gyerekekkel együtt hazament – 14:00 órakor.

17:00 órakor „Costică” célszemély egyedül kijött otthonról, kezében háló volt, majd elment az Eforie komplexumba, ahol vásárolt néhány... *(valószínű, egy egész sor hiányzik – ford. megj.)* ...haza, ahová 17:40-kor érkezett.

18:15 órakor „Costică” célszemély eljött otthonról a babakocsival, és elment a Rózsák („Trandafirilor”) térre, ahol bement a 41. sz. fénykép-üzletbe. Az óra 18:45 volt. Innen kb. 10 perc elteltével jött ki, majd elment a Mercur üzletbe, ahonnan kezében csomaggal jött ki, és elment a Kultúrpalota melletti nyomdaüzletbe. Itt, mielőtt bement volna az üzletbe, köszönt egy idős személynek, és néhány szót váltottak, utána „Costică” célszemély bement az üzletbe. Innen 19:15 órakor jött ki, és hazatért a Rózsák terén, Május 1. bulváron, M. Viteazul utcán át kb.

20:00 órakor. Ekkor megszüntettük a követést az információs szerv hozzájárulásával.

1986. 09. 19-én 8:40 órakor „Costică” célszemély eljött otthonról egy barna és egy fekete aktatáskával kezében, majd gépkocsijához ment, amellyel a V. Babeş utcán parkolt. Miután beszállt a kocsiba, „Costică” célszemély elment a Május 1. bulvárig, és megállt a cukrászda mellett. Majd kiszállt a kocsiból, a célszemély bement a cukrászdába, és ott ült 8:50-ig, majd kijött onnan egy kb. 35-40 éves, közepes magasságú, gesztenyebarna egyénnel, aki sötétszürke ruhát viselt. A kocsihoz mentek... *(a további szöveg vagy olvashatatlan, vagy át van húzva – ford. megj.)*

9:10 órakor „Costică” célszemély kocsijával egyedül ment a rádióstúdióba, amely az 1918. December 1. bulváron található. 9:25 órakor „Costică” célszemély kijött a rádióstúdióból, a kocsihoz ment, ebből kivett valamit, majd újra bement a rádióstúdióba.

11:30 órakor „Costică” célszemély kijött a rádióstúdióból, a kocsihoz ment, elindult, megállt a vár melletti Avram Iancu utcánál. Miután kiszállt a kocsiból, elment a Lenin utcában lévő órajavitó műhelybe, ott kb. 8 percet maradt, majd visszatért a kocsihoz és hazament. Az időpont 11:50 volt.

12:00 órakor célszemély eljött otthonról feleségével és gyerekével együtt, majd elmentek az Aleea Cornișa sétányon lévő könyvesbolthoz, ezt követően a M. Viteazul negyedben lévő élelmiszergyűttesbe.

Miután kijött a komplexumból, „Costică” célszemély elment feleségével és gyerekével együtt a Crizentema cukrászdába. Időpont: 12:40.

12:45 órakor „Costică” célszemély követését megszüntettük a szakmai vezetés parancsára.

Szolgálatvezető
? alezredes

N.O.

Az a személy, akivel találkozott a Május 1. bulváron lévő cukrászdában, Bîrsan Ioan százados volt. A követett személlyel való ilyen kapcsolatfelvétel az intézkedési terv szerint történt, operációs érdekből.

(Olvashatatlan aláírás)

kék borítású, háromkötetes *Erdély történetét*. Megsimogattam a fedőlappját, de nem volt merszem áthozni a határon.

„A román puliszka nem robban” – tartja a közmondás. Daniel David kolozsvári pszichológus ugyanakkor azt állítja, hogy ez egy klisé, aminek valójában nincs semmi köze ahhoz, hogy a románoknak ne lenne bátorságuk szembeszállni azokkal a visszaélésekkel, melyeknek ki vannak téve, mert egy népnek akár az erőszakosságig is terjedő társadalmi és politikai aktivizmusa szerinte két tényezőtől függ: a kérdéses ország átlagos hőmérsékletétől, illetve a népesség maszkulin vagy feminin pszichológiai profiljától. Nos, Románia hűvös időjárású országnak tekinthető, az átlaghőmérséklet 17 Celsius-fok, pszichológiai profiljában a feminin jelleg a domináns, amiből az következik, hogy az aktivitás és a társadalmi, politikai erőszakosság alacsony fokú a románoknál – állítja Daniel David.

Nos, pszichológiai tanulmány ide vagy oda: a románság valóban béketűrő, sok terhet és kegyetlen elnyomást is hosszú ideig elviselő nép, vannak azonban pillanatok, amikor betelik a pohár, és sokak számára is váratlanul robban. 1987 zord telének eleje még nem ez a pillanat. Elnézve az élelmiszerboltok (alimentara) előtt kora reggel az ún. csirkelábakért, 20 dkg vajért sorban állókat, a benzinkutak előtt havi 20 liter üzemanyagért kígyózó sorokat, a társalgások közben oldalra vetett pillantásokat, vajon nem besúgó, aki hallja, mert a titkosszolgálat emberei akkoriban mindenütt és mindenki mellett jelen voltak – nos, úgy tűnik, 1987-ben a román társadalomban még nem jött el az a pillanat, amikor a puliszka robban.

Dossziémban a leghosszabb és legtartalmasabb, 102/2002215/ 1987. 03. 31. iktatószámú Állapotjegyzéket (Plan de Stadiu), miután számba veszi a megfigyelésem során tapasztalt „bűneimet”, Bîrsan Ioan kapitány az alábbi következtetéssel zárja: „Tekintettel arra, hogy a célszemély fontos területen dolgozik és értékes értelmiségi személy, ha olyan helyzet adódik, operációs érdekből kapcsolatai előtt akár kompromittálhatjuk is személyét.” Ez utóbbi az én olvasatomban azt jelentheti, hogy ha a helyzet úgy kívánja, elterjeszthetik rólam, hogy iszákos, netán meleg vagyok, aki kész kezet emelni anyjára is... Miután rájöttem, hogy követnek, sokkal óvatosabb lettem a társasági életben, a kapcsolattartásban zárkóztabb. Június elején megszületett Csongor fiunk, és világra jötte alaposan megváltoztatta az elképzeléseinket

jövönket illetően. Emőnek a 112 napos szülési szabadsága után vissza kellett mennie Moldvába (vissza is ment), Csongor maradt édesanyámmal, Zselykét elvittük Gyergyóba anyósomhoz. Nekem pedig elegendő volt az újságírói munkának nem nevezhető, néhány perces rádiós vívmány-anyagokból, és 42 évesen éreztem magamban annyi ambíció és erőt, hogy a tévézést vagy a rádiózást szabadabban csinálhassam. Csak hát öreg szüleink... Ők viszont támogattak bennünket elhatározásunkban, így ősz elején beadtuk kitelepedési kérelmünket, arra is gondolván, hogy mivel Sümegen születtem (honvéd szolgálatot teljesítő apámat ott érte a háború), talán rövid időn belül megkapjuk a kérelem jóváhagyását. A rádiónál értesítettem Molnár Vili bácsit és Mag Pétert, tudtam, hogy tovább úgysem dolgozhatok, felmondtam. Riportútjaimon megismerkedtem egy rokonszenves, fiatal, magyar tévész-elnökkel, a nyárádszentmártoni Nagy Jenővel, jelentkeztem nála, aki a munkavállaláshoz szükséges orvosi igazolások megszerzése után felvett (mint mondta) cséplőfelelősnek.

Néhány sorral fentebb arról írtam, hogy a román puliszka nem robban. De bizony robban! 1987. november 15-én Brassóban több ezren tüntettek Ceaușescu ellen. A tüntetők a város főterén összetaposták, majd szétépték a gyűlölt államfő portréját, az épületekre rendszerellenes jelszavakat festettek, betörték az üzletek kirakatait. A tüntetés feloszlataása vízágyúkkal és könnyfakasztó gránátokkal történt. Egyes jelentések szerint a letartóztatottak száma elérte a kétezret, a rendőrség több száz embert Bukarestbe szállított, ahol összeverték őket.

1987 folyamán a román statisztikák szerint összesen 1262-en telepedtek át Magyarországra, míg a magyar kimutatások 10 445 érkezett tartanak számon. A különbözetet bizonyára az illegálisan érkezett személyek száma adja.

1988–89

Nyárádszentmárton 35 km-re fekszik Marosvásárhelytől, nem messzire Szovátától. Reggel 6 órakor a Kisállomáson felültem az ingázókkal telezsúfolt buszra, mintegy 3 km-nyire a falutól leszálltam és begyalogoltam a tévész-irodába. Enyhe télies idő volt, hó nem lévén zöldellt a tavaszi vetés, az erdőből néha őzek bukkantak elő. Az elnökkel és a főmérnökkel átbeszéltük a napi újsághíreket, majd irány a tévész földjei. Azóta tudom megkülönböztetni a búzavetést az árpától. De a

legfontosabb feladatomban a téesz teheneinek a marosvásárhelyi vágóhídra való kísérése volt. Téeszünknek országosan elismert, nagy tejhozamú marháik voltak, az elnök lelkemre kötötte, figyeljek oda, hogy ne csaljjanak a vágóhid mérlegei. Nagy Jenőnek mindenre kiterjedt a figyelme, ambiciózus volt, a nyár elején már üdítőt, Bem-bem-et is gyártottunk. Azt talán mondanom sem kell, hogy magamon éreztem a helyi milicista figyelő, követő tekintetét, még akkor is, amikor fotózni bementem a falu református, színes fakazettás kis templomába, melyről kis színes írást küldtem a pesti *Új Tükör*nek.

Ez év tavaszán a Kondukátor egy újabb örült ötlettel állt elő. Bejelentette, hogy az országban 2000-ig végrehajtják az ún. települészisztematizálási tervet, melynek során mintegy 7-8 ezer falut felszámolnak. Rá egy hónapra Buda-

pesten százezres tömeg tüntetett a román falurombolás ellen.¹⁴ A Kádár-rendszer első nagy tömegmegmozdulása volt az erdélyi magyarságért. De hogy irányváltás történt Buda-
pesten, azt az MSZMP KB Külügyi Osztálya munkatársainak, Szokai Imrének és Tabajdi Csabának a *Magyar Nemzetben* megjelent írása is jelezte, melyben leszögezik, hogy a mindenkori magyar politikának „létparancsa” a kapcsolattartás a határon túli magyarokkal, a kisebbségi jogegyenlőség kérdése sohasem lezárt és nem tekintendő egy ország kizárólagos belügyének. Mindeközben én szorgalmasan jártam ki a téesz-be, Emő Romanban dolgozott, bár

M.H. Ionescu
Scrierile nr. 15
Data 07.11.1988

133
138

Nota report

Discutiind cu reprezentativii operativii H.M. in
leptiunea cu Csmil Baltan nu-o relatie
imunitarile: la otomul lor de unca
C.A.P. Mitești, in calitate de unca de cas
ca si pe data de 07.11.1988. Pe vremea
din T. Ionescu si ce deplasează pe la tel
ele voroie putin a rezolva interesul C.A.P.
ului. Au pea directia cu unca de unca
ro de cele vacante interesului neutiliz
T.H. o mare la opus lui H.M. ca o
otomul nr. nr. rezolva interesul C.A.P.
nuo relatie cu pea pea in unca
deorene a direa pea pea in unca
nelle impozițiile in 3 locuri pe
putin si opus ca unca de unca
de direa nu in a relatiei lor cu
direa moment ce alți care au de
otomul de pea pea de pe a
epus de mult in unca

C.N.S.A.S.
D 2 APR 2015
Directia Arhiva Centrala

H.O.

Csmil Baltan, unca de unca
ca care de pea pea de pe a
deceit in omos si are de
Nota in direa "Csmil"

M.H.

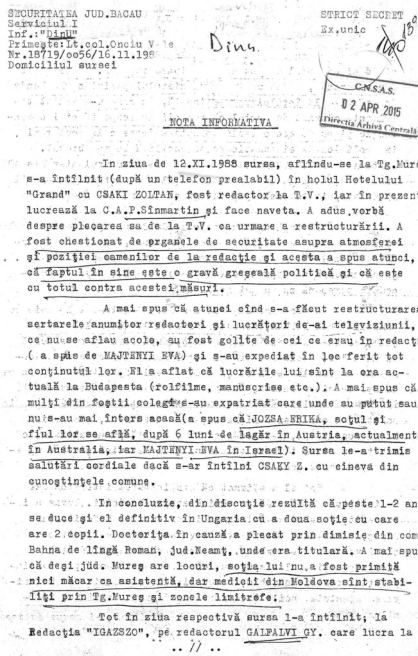
A nyárászentmártoni milícia
román nyelvű jelentése

14 1988. június 27-én tartották Budapesten az 1956 utáni első, engedélyezett tüntetést. A mintegy félszázezer demonstráló a romániai falurombolási terv és a Ceaușescu-diktatúra ellen tiltakozott.

kéthetente hazajött Zselykét meglátogatni. És vártuk a „nagy formular” megérkezését, ami azt jelentette, zöld utat kapott kitelepedési kérelmünk. „Örangyalom”, a kapitány elvtárs az Olga cukrászdában történt beszélgetéseinkkor lemezt váltott, a román-magyar kapcsolatokról érdeklődött, és érezhetően arra próbált rávenni, hogy odaát ne legyenek románellenes megnyilvánulásaim, mert akik így cselekednek, nem jöhetnek vissza az országba, nem látogathatják meg hozzátartozóikat.

1988. augusztus 28-án került sor Aradon Grósz Károly és Ceaușescu találkozására. A magyar külügy tapasztalt diplomatái óvták az MSZMP főtitkárát a találkozótól, a ravasz és ígéreteit be nem tartó Ceaușescutól. Igazuk lett. Mint Szűrös Máttyás emlékirataiban megírta, a magyar küldöttség sajnos beleegyezett abba, hogy a határon átüljön a beposzkázott Daciákba, a tárgyalási helyszínen pedig Grósz feje fölött kamera rögzítette az előtte fekvő jegyzeteket, így Ceaușescu előre tudta a felvetett témákat. A magyar főtitkár végül mindenben visszakozott, a közös közlemény is a román javaslat alapján készült el, a román diplomácia teljes sikert aratott. Az elkésredés érezhetően tapintható volt az erdélyi magyarság körében.

Dossziém tanúsága szerint a szeku ez év vége felé bevetett egy újabb ügynököt, hátha kihúz belőlem olyan információkat, melyek akadályai lehetnének az áttelepedési kérelmünk végleges megadásának. A Bákó megyei belügy I/OV/ 005319/23. 11. 1988. iktatószámmal a Maros megyei felügyelőséghez küldött levelében arról értesít, hogy „Dinu” fedőnevű informátorukat Marosvásárhelyre irányították azzal az utasítással,

A Bákó megyei szeku levele
„Dinu” ügynök bevetéséről

hogy vegye fel a kapcsolatot és beszélgessen el Csáky Zoltánnal, Gálfalvi Györggyel és Pávai Istvánnal, a Maros Táncegyüttes művészeti vezetőjével.

A „Dinu” fedőnevű ügynök, akinek a munkahelye Moldvában van, de érdeklődése, vonzalma a néptánchoz, az irodalomhoz kötődik, szoros kapcsolatot ápolt erdélyi magyar értelmiségiekkel. Teljesítette is a küldetését, el is beszélgetett mindhármunkkal. Jelentéséből kiderül, hogy tőlem csak a szokásos panaszokat sikerült kicsikarnia: a magyar nyelvű tv- és rádióadások felszámolása súlyos politikai hiba, kollégáim közül sokan már külföldön vannak, Józsa Erika Ausztráliában, Majtényi Éva Izraelben, feleségem sajnos továbbra is Moldvában dolgozik, „ahonnan magyar orvos soha nem fog visszakerülni Erdélybe”. Én jól érzem magam a téészbén, de már nagyon várjuk, hogy elhagyhassuk Romániát. Végül jelentésében az informátor szívélyes üdvözlét küldi általam azoknak a közös ismerősöknek, akikkel Magyarországon találkozni fogok (sic!). Úgy tűnik, a „Dinu” által szolgáltatott újabb információk nem álltak útjába a kitelepedési engedély megadásának, melyet november végén megkaptunk. Felmondtam a téészbén, egy kis hordó borral és pálinkával búcsúztattak, sok sikert kívánva. Az azóta eltelt időben egyszer visszamentem Nyárádszentmártonba, a téészt felszámolták, Nagy Jenő elhunyt.

Aleea Cornișa utcai kétszobás lakásunk szép lassan csatatérre változott, megkezdtük a pakolást, a könyvek, a festmények minden egyes példányát, ha vinni akartuk magunkkal, le kellett pecsételtetnünk és jóváhagyatnunk a múzeum „értékbecsüsével”, ezért az értékesebb festmények szerzőinek aláírását egy vásárhelyi festővel amatőrre változtattuk, a kék Trabantra már megvolt a vevő, de csak eljövetelünk napján váltam meg tőle. Január közepén éppen dobozoltunk, mikor betoppant Birsan Ioan kapitány személyesen. Ahhoz, hogy a belügyminisztériumnál végleg lezárják követési és megfigyelési dossziémat, szükségük van egy általam adott nyilatkozatra – mondta –, melyben kijelentem, hogy eltávozásom után külföldön továbbra is lojális maradok Romániához, sem szavakban, sem cselekedeteimben nem folytatok románellenes tevékenységet. Helyben, ott előtte megírtam. Ez volt az első és egyetlen írásbeli nyilatkozatom, amit a román titkosszolgálatoknak adtam, és a dossziéban található jelentés arról tanúskodik, hogy a BM Maros megyei Felügyelősége I. B. Szolgálat 002215/1989. 02.

bizonyítékot. Mégis úgy érezte, hogy tudják, hallják, mi történik az otthonában. És valóban, jóval később, Ceaușescu nyugatra szökött kémfőnöke, Ion Pacepa könyvéből derült ki, hogy a módszer ördögibb volt, mint amit a legvadabb fantázia is elképzelt volna.

Ion Pacepa, Ceaușescu kémfőnöke *Vörös horizontok* című könyvében írja: „Legfelsőbb Vezető Elvtárs és Nagyrabecsült Elena Elvtársnő, kiállításunk témája: DGTO elkövetkezendő fejlődése, annak érdekében, hogy parancsára szeretett országunk, az RSZK minden állampolgárát le tudjuk hallgatni. Ez egy telefonkészülék, amit a DGTO 10 évi munkával fejlesztett ki – egy ártalmatlan kinézetű, piszkos fehér színű telefont mutatott fel.

– Nagyon érzékeny mikrofonként működik, és képes minden beszélgetést rögzíteni abban a szobában, ahová elhelyezték. Ha jóváhagyjuk, hogy Romániában csak ezt a telefont lehet legálisan megszerezni, az egész, széles körű elektronikus ellenőrzési rendszer új korszakát nyithatja meg, és megoldaná azt a kényeszerű szükségességet, hogy a mikrofonok elhelyezésekor titokban magánlakásokba kell behatolnunk.

– Jóváhagyom. Holnaptól, 1978. március 28-ától kezdve ez az egyetlen, használatra engedélyezett telefon Romániában.

– Jelenleg hány régi fajta van használatban?

– Több mint 3 millió – válaszolta haladéktalanul Diaconescu.

– Cseréljék ki őket újakra! – parancsolta Ceaușescu.

Geartu most egy teljesen normális kinézetű telefondugaszt mutatott, és elmagyarázta, hogy a műanyagtesten belül egy elrejtett mikrofon van, amit csak úgy lehet megtalálni, ha a dugaszt teljesen szétbontják. Olyan szobákban lehet hasznát venni, ahol nincs készülék, és így az egész lakást le lehet hallgatni. Ugyanez a tárló néhány olyan új fejlesztést is tartalmazott, amit a DGTO a falvak számára tervezett, ahol gyakran nincs az embereknek telefonjuk.

Ceaușescu figyelmét már egy televízió kötötte le, ami beépített vevőkészüléket tartalmazott és a kód beállítása után távirányítással lehetett bekapcsolni.

– Úgy tervezzük, hogy ezt a mikro felvevőkészüléket minden vidéken eladásra kerülő tv-be beépítjük. A beépítés egyik előnye az, hogy így állandó energiaforrás van, nincs szükség külön elemekre. A másik az, hogy a tévék a nap 80%-ában nem működnek (a román tv csak néhány órát sugároz naponta).

- Ha alkalmazzuk ezt a hókuszpókuszt, még tovább kell rövidíteni az adásidőt.

- Néhány film és hír a pártról, amire az embereknek szükségük van, igaz Nicu? - kérdezte Elena.

- Bevezetni! - mondta Ceaușescu, miközben a következő tárlóhoz lépett, amelyben vendéglői lehallgatófelszerelések voltak.

A kerámia hamutálcák és virágvázák ragadták meg a figyelmét. Geartu tájékoztatta, hogy ilyen, elemmel működő mini lehallgatókészülékeket tartalmazó hamutálcákkal és virágvázákkal a következő öt éves terv végére minden vendéglőt fel lehet szerelni. Bármelyik ott lévő tisztünk vagy pincérnőnek álcázott ügynökünk bekapcsolhatja őket, kihúzva belőlük egy tű vékonyságú szeget. Ezeket a mikro lehallgatókészülékeket tartalmazó kerámia hamutálcákat és virágvázákat, melyeket a szovjet KGB fejlesztett ki, minden kelet-európai titkosszolgálat alkalmazza már, hogy éttermi és szállodai beszélgetéseket hallgasson le...

Dél volt, amikor Ceaușescu a kiállítás végére ért. Mély lélegzetet véve körülnézett, majd megkérdezte:

- Hány embert leszünk képesek lehallgatni a következő öt éves terv végére?

- Csak azt mondhatom, Legfelsőbb Vezető Elvtárs és Mélyen Tisztelt Elena Elvtársnő - válaszolta Diaconescu -, ha terveinket jóváhagyják, akkor 1984. január 1-jére 10 millió mikrofont tudunk egyszerre megfigyelés alatt tartani. Ha feltételezzük, hogy a népességnövekedési ráta ugyanaz marad a következő öt évben, mint az elmúlt ötben, akkor becslésünk szerint egy év alatt periodikusan minden egyes családot le tudunk hallgatni, a gyanúsakat pedig folyamatosan...

Elena tapsolni kezdett.

- Az elmúlt évtizedben minden esztendő valami újat jelentett a kommunista történelmünkben. Tegyük 1984-et egy másik ilyen fordulóponttá! Legyünk megint egyedülállóak a Varsói Szerződésben! Legyünk elsők az egész világon, Elvtársak! Nagyon rövid időn belül mi leszünk az egyetlen ország a Földön, amely képes lesz megismerni minden egyes állampolgára gondolatát. Mindössze öt év választ el bennünket egy új tudományos kormányzási formától."

(Forrás: Ion Mihai Pacepa: *Vörös horizontok. Egy román kémfőnök vallomása.* Washington, D.C. Regnery Gateway, New York, 1987.)

Hogy Ceaușescu orwelli tervéből – a Nagy Testvér mindent lát, mindent hall – az évek során mit sikerült megvalósítani, azt már sohasem fogjuk megtudni.

Csép Sándor: „Engem állandóan molesztáltak itt Kolozsváron, de sokszor Bukarestben is a tévés »megbízottak«. A legdöbbenetesebb az volt, hogy a munkatársi gárdán belül engem is besúgjon X. G. Olyan intim dolgokat olvastak a fejemre, amikről csak ő tudott és hallott.

– Akkor még nem gyanakodtál?

– Hát már akkor kezdtem gyanakodni, hogy valaki belülről olyan dolgokat ismer rólam, amiket csakis egy közvetlen munkatárs tudhatott. És most kiderült, X. G. volt. Amikor megmondták neki, hogy menjen el a szerk.-ből, hozzám vezetett az első útja, hogy akkor mit csináljon? Én már akkor megkaptam a dossziémat, illetve egy részét. Persze még nem tudtam, hogy »Bíró Ferenc« azonos vele. Gyalázatos dolgokat írt, hogy »elhagyta a családját, együtt él egy színésznővel«, meg ilyenek voltak benne, hogy »állandóan nacionalista eszméket hirdet«. Amikor elővettem, hogy ő írta ezeket rólam, bizonygatta, hogy egy szó sem igaz. Akkor jóhiszemű, segítőkész emberként mondom: »Ezt írd meg nyílt levélben sürgősen!« Hát ezt nem írta meg. Arra soha nem adott magyarázatot, hogy miért lett besúgó...” (*A mi Magyar Adásunk*, 404. o.)

„Bíró Ferenc” az én esetemben, „Bíró Ferenc” a táncházasoknál, Könczei Ádámmal másodszor, „Bíró Ferenc” Csép Sándor dossziéjában harmadszor...

Kis családunk beilleszkedése Magyarországon nem volt zavartalan. Budapesten a Leonardo utcai albérletben csak két hetet töltöttünk, amiért egy havi rezsit fizettünk. Ráadásul Csongort agyhártyagyulladás gyanújával – a vonat kabinjában egész úton nem lehetett lehúzni az ablakot – érkezésünk másnapján befektettük a Heim Pál Kórházba. Jóval érkezésünk előtt apósom átjött Magyarországra üresedő orvosi állásokat keresni. Talált is egy gyermekorvosit a hatvani kórházban. Március elején odamentünk, nővérszálláson laktunk, mert lakás még nem volt, de a hónap közepére megoldódott, vagonunk is megérkezett, kipakoltunk. Rendeződni kezdtek a dolgok. Én életemben először kőművesnek álltam, egy fiatal egyetemista társaság befogadott segédmunkásnak. Hatvan közelében egy restaurálandó kastély állványzatán egyensúlyoztam éppen, amikor a táskarádió Nagy Imre és kivégzett

Íme a magyar változat:

Kossuth rádió: 1989. 11. 30. Külföldi hírek, 23 óra.

Comănesci képe mindig is rejtve volt valami titokzatos kód alatt, és őszintén beszélve ebből igyekezett korlátlan hasznot húzni Ceaușescu diktatúrája, saját érdekében. Nadiáról Csáky Zoltán számol be, rádió-állomásunk volt munkatársa, aki Magyarországon telepedett le ez év február havában.

Kérdés: Először is rólad, két mondatban, hogy érkezted meg hozzánk Romániából?

Válasz: Nagyon nehezen határoztam el magam. Az utolsó impulzust az a tény adta meg, hogy feleségemet, aki a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet végzettje, 1984-ben kihelyezték Moldvába. Ez akkor történt, amikor a bukaresti rádió és tévé beszüntette a magyar nyelvű programokat.

Kérdés: Hány évig dolgoztál ott?

Válasz: Csak 18 évig.

Kérdés: Mit éreztél abban a pillanatban, amikor megtudta a Nadia Comănesci-csel kapcsolatos hírt?

Válasz: Tulajdonképpen Nadia Comănesci származási helye Onești, illetve Ónfalva. Tehát csángó. Azt is mondják róla, hogy nagyszülei neve Kemenes volt.

Kérdés: Te személyesen is ismered Nadiát. Csináltál egy vele kapcsolatos filmet. Közről ismerted. Ez mikor volt?

Válasz: Igen rég. Valamikor a '70-es évek közepén, amikor sokszor jártam Déván, Károlyi Béla híres sportiskolájában. Abban az időben Nadia igen kicsi volt. Mind ő, mind Károlyi Béla igen sokszor megjelent a bukaresti tévében.

Kérdés: Beszéltél vele magyarul?

Válasz: Nem. Nem is próbáltam meg. Nem is sikerült négyszemközt beszélünk.

Kérdés: Ebből azt értem, hogy az interjúkat román nyelven készítetted... *(a hosszú mondat további része nem olvasható – ford. megj.)*

Sajnos, a román titkosszolgálat által lehallgatott és lejegyzett rádiós interjú teljes szövege a dossziében is kihagyásokkal szerepel. Mindenesetre a rádióinterjút követően a szeku Maros megyei felügyelősége SJ001251/1989. 12. 06. iktatószámmal keltezett Jelentésében arról olvashatunk, hogy Csáky Zoltán Carol (született 1945. március 8-án,

Sümege, állampolgársága magyar, foglalkozása rádióriporter, munkahelye Budapest) személyét információs figyelés alá helyezik.

Én még az év elején, a Keleti pályaudvaron azt hittem, nincsenek már nyomomban a „kék farkasok”. A Securitate „kék farkasai” már valóban nincsenek, mert a szervezetet 1990 januárjában feloszlatták. Rá egy évre, 1991 májusában az Argeși megyei Berevoiești faluban a szeku elrejtett iratai között a magyar kérdés akár pogrommal történő „végső megoldása” tervezetének, valamint a magyar értelmiségiek listáját P. M. Băcanu, a *România Liberă* főszerkesztője nyilvánosságra hozta. Ezt a pogromot már nem tudta végrehajtani a szeku, de Marosvásárhely 1990. évi véres márciusának a kiobbantásában benne volt a keze.

A szeku utódjaként 1990. március 20-án alakult meg a Romániai Hírszerző Szolgálat (SRI). Első vezérigazgatója az az Asztalos Imreként Szatmár megyében született Virgil Măgureanu, aki Ion Pacepa tábornok szerint a szeku kollaboránsa volt kapitányi rangban. A Diktátor rendszerét elsöprő december végi bukaresti forradalmi (?) megmozdulásokat, fegyveres összetűzéseket az MTV képernyőjén néztük, néztem, néha Cselényi Laci és Vári Attila tolmácsolásában. És amikor Boros Zoli is megjelent a képernyőn, románul és magyarul bejelentve, hogy újraindítják a bukaresti tévé magyar adását, megdobbant a szívem. Január 1-jén mondtam Bodornak (akkor még a *Magyar Nemzet*nél dolgozott), hogy szándékomban áll hazamenni. Pali nagy bölcsen csak annyit szólt, várjál, várjunk. A TV2 akkori igazgatójának, Baló Györgynek viszont letettem az asztalára egy dokumentumfilm szinopszisát. Elfogadta, s így sikerült megörökítenünk a *Jelentés Erdélyből* című, háromrészes dokumentumfilmben a marosvásárhelyi könyves-gyertyás felvonulást, Tőkés első istentiszteletét a Vártemplomban és azt a torokszorító pillanatot, amikor a gyulaféhevári székesegyházban Trianon után 90 évvel a hívek szájából ismét felcsendült a *Himnusz*. A dokumentumfilm alkotóit, köztük jómagamat Nemeskürty István, az MTV akkori elnöke Nívódíjjal tüntette ki.

*

Az 1992 szentestéjén induló Duna Televízió első műsoraira készülve portrét forgattam a Sikaszóban élő Sütő Andrásról. Az író nagy szeretettel fogadta stábunkat, de még a forgatás előtt megmutatta az erdei ház falában a padló alól kihalászott lehallgatókészülék zsinórjait, majd a tornácra rámutatott a gátnál lévő épületre, ahonnan lehallgat-

ták. Az író a filmben a Duna Tv küldetésére figyelmeztetett, s arra kért, készítsünk, készítsék dokumentumfilmeket a Kárpát-medencében kisebbségben élő magyarok sorsáról, arról, hogy van-e, lesz-e jövő Erdélyben, Kolozsváron, a Felvidéken és Délvidéken. Felhívta a figyelmet az ortodox egyház lopakodó terjeszkedésére a Székelyföld magyarok lakta falvaiban, városaiban. Úgy érzem, hogy azóta néhány portré- és dokumentumfilmmel némileg eleget tettem Sütő kérésének. A 2000-ben bemutatott 60 perces *Hagymakupolás honfoglalás* nagy visszhangot váltott ki nem csupán az erdélyi magyarok, de a román nyelvű sajtó és az ortodox egyház híveinek körében is. Hargita és Kovászna megye görögkeleti püspöke, Ioan Selejan a Mediafax hírügynökségnek adott éles hangú nyilatkozatában visszautasította azokat a vádakot, amelyek szerint az ortodox egyház erőszakosan románosítana a két megyében. A pátriárka szerint az ortodox egyház nem terjeszkedik, csupán missziót teljesít, és ingatlanjait követeli vissza a Székelyföldön. A bukaresti sajtó nacionalizmussal és felbujtással vádolta meg a film alkotóit, a szerzők szerint a *Hagymakupolás honfoglalás* kihívás (sfidare) a román állam számára. De a figyelem célkeresztjébe kerülünk az állambiztonsági szerveknél is. Történt, hogy 2001 őszén erdélyi bemutatókörútra indultunk a filmmel, Marossy Géza operatőrrel. Első állomásunkon, Kolozsvárott, a New York Szállodában szálltunk meg. Késő este volt, amikor a vetítés után befejeztük vacsoránkat, és távozáskor az üresnek vélt teremben még két férfi gubbasztott. Marosvásárhelyen ugyanezt a két alakot fedeztük fel szállodánk étkezőjében. Sepsiszentgyörgyön a Bodok Szálló halljában ugyanazzal a két bőrkabátossal futottunk össze. Nem „kék farkasok” voltak, hanem bőrkabátosok. Sajtóértesülések szerint Romániában a jelenlegi titkosszolgálatnak több ügynöke van, mint amennyi Ceaușescu hírhedt Securitatéjának. A köznyelven „új szekusoknak” – román kollégák által „kék szeműeknek” (ochii albaștri) – nevezett ügynököknek ma már nem annyira a zsarolás, a megfélemlítés a céljuk, hanem pénzért, előnyökért vállalják a szolgálatot. A technikai eszköztáruk világszínvonalú.

TITKOSAN – NYÍLTAN

2015 áprilisában hoztam el Bukarestből, a CNSAS Matei Basarab utcai székházából szekusdossiémat. Heteken, hónapokon keresztül halogattam a 400 oldal rendszeres átnézését. Az első döbbenet akkor

ért, amikor még ott, a zárt levegőjű, nem túl tágas szobában kinyitotam, és az első lapján az állt, hogy nacionalista, irredenta tevékenységem miatt, a semlegesítem érdekében tájékoztatási, megfigyelési iratcsomót nyit a román titkosszolgálat. Láthatóan elsápadtam, mert az iratcsomót elem tevő tisztviselő megszólalt: „Calm, domnule, calm, citiți în liniște mai departe” (Nyugalom uram, nyugalom, csak csendesen olvassa tovább).

Elhoztam, félretettem. Rá fél évre a CNSAS e-mailen elküldte négy ügynökük személyének adatait, feloldva konspirációs nevüket. Na, akkor már átlapoztam tüzetesebben az iratcsomót: ki, mikor és miért jelentett rólam? De lefoglalt a tévés munkám, majd a Duna Tv 25. évfordulójára írt, szerkesztett kötetem. Nem éreztem késztetést arra, hogy a nyilvánosság elé tárjam a magam történetét. Valójában a vallomásait közzétevő, '56-ért 7 évet ült Dávid Gyula győzött meg közös dedikálásunkkor a csíkszeredai könyvvásáron, hogy a múlt hiteles feltárásával a jövő nemzedékének is tartozom. Mert mit is csináltam? Csupán tettem a dolgomat, és erre filmjeim, a nyomtatott sajtóban megjelent írásaim a bizonyítékok. És itt kell igazat adnom Markó Bélának, Gálfalvi Györgynek és másoknak, akik megírva a saját történetüket, azt vallják: bár alapvetően fontos a múltat a maga teljességében feltárni, a cél nem az, hogy informátorokat, embereket leplezzünk le.

Noha a hivatal számomra is felfedte a dossziémban szereplő ügynökök közül négynek a nevét, magam is sejtem, kiket rejt a konspirációs név, de mivel nincsenek csálthatatlan bizonyítékaim, személyüket nem tárom a nyilvánosság elé.

Consiliul Național pentru Studierea
Arhivelor Securității
(C.N.S.A.S.)

Str. Mădăraș
nr. 55-57
Sectorul sector 3
cod 030671
Tel.: 0374.189.161
Fax: 0374.189.154
www.cnasas.ro

07 DEC 2015

Nr. P 232/11

Domnului Zoltán Károly CSÁKY

Sîmte Domn,

La cererea dumneavoastră, pe baza notei Direcției Investigății nr. S/DI/1808/24.09.2015. Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, înfrunți în ședința din data de 17.11.2015, în conformitate cu prevederile art. 1 alin. 7 din O.U.G. nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 283/2009, coroborată cu art. 27 din Regulamentul de organizare și funcționare al Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității adoptat prin Hotărârea nr. 2/2008, pe baza documentelor din arhiva proprie, a stabilit că:

- > numele conspirativ „ANA”, a fost asociat în actele Securității cu doamna [REDACTED] în Clujșani/Republica Moldova, fiica lui Gheorghe și Galina;
- > numele conspirativ „BIRO FERENC”, a fost asociat în actele Securității cu domnul [REDACTED] în Cluj, fiul lui Ioan și Paraschiva;
- > numele conspirativ „DINU”, a fost asociat în actele Securității cu domnul [REDACTED] jud. Bacău, fiul lui Petru și Rujă;
- > numele conspirativ „JACOB / IANCU ALEXANDRU”, a fost asociat în actele Securității cu domnul [REDACTED] Târgu Mureș, jud. Mureș, fiul lui Alexandru și Maria.

În privința celorlalte nume conspirative care fac obiectul cererii dumneavoastră, vă comunicăm faptul că investigațiile vor continua și vă vom înștiința pe măsură ce vom avea informații noi.

A CNSAS felfedi a „Costică” dosszié négy informátorának a nevét

„Ana” – bizonyára az a nősemély, aki szüleim tömbházában a földszinten lakott, jó néhányszor én is láttam megfordulni édesanyámnál. (Az Éva fedőnevű informátor kilétét a CNSAS nem fedte fel.)

„Dinu”-val akkor találkozhattam, amikor a klézsei csángókat hívtam át Bákó megyéből a csíkszeredai Kalákára. Valószínűleg ő ismertetett meg a nótafával, Lőrinc Györgyné Hodorog Lucával.

„Jacob, Iancu Alexandru” – ő lehet az a fiatalember, aki tartotta köztem és a táncházas, kollégiumi diákság közt a kapcsolatot. Számomra nagy csalódás, vajon mivel zsarolták meg? Ha ő az, akire gondolok, akkor évekkel ezelőtt meghalt Marosvásárhelyen.

„Bíró Ferenc” – nos a konspiratív név mögött ugyanazt a személyt sejtem, aki szerepel Csép Sándor és Könczei Ádám dossziéjában is. Az a kollégám lehet, akivel a ’70-es és ’80-as években a bukaresti magyar adásnak, később pedig a Duna Televíziónak együtt filmeztünk. Elküld-

*A szerző a „Costică” dossziéval a kezében
(Bukarest, 2015. április)*

tem neki a hivataltól kapott irat másolatát, a válasz nem késett, azt állította „Bíró Ferenc”-hez semmi köze. A világhálón ugyan beismerete, hogy írt jelentéseket a tévés munkája során kapcsolatba került személyekről, de nem a szekunak, hanem a pártnak. Több-ször is kerestem, megszakítottam vele a kapcsolatot.

A *Kék farkasok* című regény szerzője, Király László egyik versében így ír: „Jó szű, rossz szű, életünk nem hosszú, / Mégis minden bántalomért elmarad a bosszú”.

Én viszont ahhoz tartom magam, hogy a keresztény tanítás legcsodálatosabb eleme a megbocsátás.

Gödöllő, 2018. szeptember